

המשך מעמד הר סיני בבנין המשכן וכליו

תרומה תשפ"ה שלום רב

כבר הזדמן לנו כמה פעמים לדבר אודות דברי הרמב"ן בפרשתנו ובעוד מקומות בפירושו עה"ת, שמבאר את הטעם למצות בנין המשכן באופן מקורי שלא כמו חז"ל ושאר הראשונים, ושיטתו היא שציווי המשכן שנכתב בפרשת תרומה הוא הציווי הראשון שמקבל משה מיד כשעולה להר סיני לאחר קבלת התורה, שבסוף פרשת משפטים ה' מצוה את משה לעלות ההרה בכדי שיתן לו את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, כלומר שמתן תורה של ו' סיון הוא רק תחילת ההעברה של התורה מהשמים לארץ, ואפשר שנכלל בזה רק עשרת הדברות ואפשר גם פרשת משפטים אבל עכשיו צריכים להתכונן להעביר את כל התורה מהשמים לארץ, ולפי התכנית זה לא יהיה בהר סיני, אלא בא"י, כי הרי הם בדרך לא"י, שזה תכלית כל יציאת מצרים, וממילא צריכים להכין את האופן אשר דרכו תינתן תורה לישראל בתקופה הבאה, ולמעשה בסופו של דבר הרי חטאו ולא נכנסו לא"י אלא תעו במדבר ארבעים שנה אבל בתוך הארבעים שנה האלו ניתנה להם תורה כל הזמן, ולתכלית זו נצטוו משה, בתור המצוה הראשונה מיד לאחר מעמד הר סיני, שהקב"ה צריך מקום לדבר אל משה ומשם יעבר משה את תורת ד' אל בני, ובשביל זה נצטוו לבנות את המשכן, שזה יקרא אהל מועד, ומשם ידבר ד' עמו, וכמו שאנו רואים שמפרשת תרומה עד סוף פרשת פקודי בונים את המשכן, ובסוף פקודי הקב"ה משרה את שכינתו בתוך האהל, ומיד מתחילה פרשת ויקרא – ויקרא אל משה וידבר ד' אליו מאהל מועד לאמר, זה כל תכלית המשכן, ומיד כאשר הגיע המשכן לגמר הבניה, מתחיל מטרת המשכן להיות מציאותי, וכך נמשך כל ימי המשכן.

ובאמת אף שדברי הרמב"ן הם מקוריים כנראה, אבל הם כמעט מפורשים להדיא בתורה שזה תכלית כל המשכן, כי מפורש בפרשה [כה-כא] לאחר ציווי הארון והכרובים – ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואל הארץ תתן את העדת אשר אתן אליך, ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל, וברש"י שם שזה סותר את הפסוק בויקרא שה' דבר אתו באהל מועד שזה חוץ לפרכת, ורש"י מיישב שהפסוק השלישי בפרשת נשא מכריע ביניהם, ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על

ארון העדות מבין שני הכרובים וידבר אליו. הרי שקול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד, הרי שכל הפסוקים מעידים שזה תכלית הארון והכרובים ואהל מועד, ובאמת יש פסוק נוסף בפרשת תצוה [כט-מב] עלת תמיד לדברתיכם פתח אהל מועד לפני ד' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם ונועדתי שם לבני ישראל ונקדש בכבודי, ופירש"י אתוועד עמם בדבור כמלך הקובע מקום לדבר עם עבדיו שם, הרי שכל הדברים מפורשים בתורה, וחידוש הרמב"ן בזה הוא רק שזה לא נחשב מקום חדש, אלא המשכן הוא המשך של הר סיני, שמכיון שתחלת מתן תורה היתה בסיני, לכן ההמשך ג"כ צריך להיות בסיני, ולכן מכיון שכתוב בפרשת יתרו וישכון כבוד ד' על הר סיני, וכן בואתחנן הרי הראנו את כבודו ואת גדלו, לכן כתוב במשכן פעמיים וכבוד ד' מלא את המשכן, כלומר אותו הכבוד שנגלה עליהם בהר סיני אותו הכבוד נגלה להם במשכן "והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בסיני" והיינו שזה היינו הך, ואותו הדיבור שהיה בהר סיני – משה ידבר והאלקים יענו בקול" זה היה בדיוק כך במשכן, שהיה הקול בא מהשמים מעל הכפרת ומשם דיבר עמו.¹

הרמב"ן מוסיף שבעוד שני נקודות חשובות היה דמיון והתאמה שלמה בין הר סיני ובין המשכן. א' [הקדמת הרמב"ן לספר במדבר] וז"ל: אחר שביאר תורת הקרבנות בספר השלישי, התחיל עתה לסדר בספר הזה המצוות שנצטוו בענין אוהל מועד, וכבר הזהיר על טומאת מקדש וקדשיו לדורות, עתה יגביל את המשכן בהיותו במדבר כאשר הגביל הר סיני בהיות הכבוד שם, וצוה והזר הקרב יומת, כאשר אמר שם כי סקל יסקל, וציוה לא יבואו לראות את הקודש ומתו, כאשר הזהיר שם פן יהרסו אל ה' לראות וגו', והספר הזה כולו במצות שעה שנצטוו בהם בעמדם במדבר, עכ"ל.²

ולפ"ז מובן כל בנין המשכן לשיטת הרמב"ן, דלכאורה תמוה דאם עיקר המשכן היה הארון והכרובים בשביל הדיבור, הנה מובן שהוצרכו את המזבח בשביל הקרבנות, והשלחן הוצרכו ללחם הפנים והמנורה היא עדות שהשכינה שורה בישראל, אבל קשה להבין כל ענין קה"ק וההיכל, ועז"ז והחצר והקלעים, מחיצה לפנים מחיצה, מדוע הוצרכו לכל זה, דהרי מכיון שהעיקר הוא שיוכל הקב"ה לדבר עם משה א"כ לא מובן כל ציור מבנה המשכן עם כל פרטיו, וכל ההוספות בזה לכאורה אך למותר. אבל מהרמב"ן שם למדנו שהכל נעשה במתכונת הר

1. וכבר ציינו שכן מבואר להדיא ברש"י תענית דף כ"א ע"ב וז"ל לא נסתלקה שכינה עד לוחות האחרונות שניתנו ביוה"כ וגם כל ימות החורף שעסקו במלאכת המשכן שהיתה שכינה בהר ומשם ניתנו כל המצוות בקולי קולות ולפידים ביום קבלת עשרת הדברות עד אחד בניסן שהוקם המשכן ונסעה וזוהי שכינה מן ההר וישבה לה על הכפורת ושם באהל מועד נשנית התורה כללותיה ופרטותיה וכו', הרי שמפורש שהשכינה זזה מההר לאהל מועד בכדי להמשיך את מתן תורה, והן הן דברי הרמב"ן. ולפי הבנה זו מובן ביתר ביאור מה שמבואר בגמ' שם [ובביצה דף ה' ע"ב] שהר סיני איבד את קדושתו מיד לאחר מתן תורה וחזר למצב של חולין ולא אמרינן בו שמכיון שנתקדש פעם אחת נשאר קדושתו, והיינו משום שקדושתו זזה ונעקרה אל המשכן, ומכיון שהמשכן נשאר בקדושתו, ממילא לא נשאר שום קדושה על ההר, ועיי' בזה. [ועיי' רשב"ם במדבר א-א וז"ל כל הדברות שנאמרו בשנה ראשונה קודם שהוקם המשכן כתוב בהן בהר סיני אבל משהוקם המשכן בא' לחדש שני לא יאמר בהר סיני אבל במדבר סיני באהל מועד וכו' ועיי"ש שהוכיח זה מקראי, ולכאורה הלא אפילו משהוקם המשכן הרי עדיין היו בהר סיני עד כ' אייר של שנה ב' ומדוע שוב אינו נקרא בהר סיני, אבל לדברי רש"י והרמב"ן א"ש טפי, דמשהוקם המשכן אז זזה ועברה השכינה מהר סיני להמשכן, והמשכן עכשיו מקבל דין הר סיני, ולכן משהוקם המשכן שוב אין הדבור נקרא ע"ש הר סיני אלא על שם אהל מועד שהוא במדבר סיני, ודו"ק היטב].

2. ונראה לפ"ז שגם האזהרה קודם מתן תורה שהיו נכונים שלשת ימים אל תגשו אל אשה והיינו שהיו צריכים ליכנס למתן תורה בטהרה, זה הדין הוא גם ככה העובר במשכן, שאם יצאה ממנו ש"ז הוא פסול לעבודה וכדמפורש בויקרא כ"ב פ"ד או איש אשר יצא ממנו ש"ז.

סיני, וכעין שמתואר ברש"י בפרשת יתרו [יט-כד] שהיה ראש ההר שלשם עלה משה, והיה מקום אהרן, ומקום נדב ואביהוא, וכן הלאה עד העם שהיו לגמרי מחוץ ההר, כלומר שמשה נגש יותר מאהרן ואהרן יותר מנדב ואביהוא או הכהנים, והעם כל עיקר אל יחרסו, כמו"כ היה במשכן, שהיה המשך של הר סיני, והיה קדש הקדשים שזה ראש ההר, ששם מונח הארון והלוחות והכפרת ושני הכרבים, ולשם היה מותר ליכנס רק משה או אהרן כאשר הוא היה הכהן הגדול, ואח"כ קדש ששם מותר הכניסה רק לנדב ואביהוא, וכן לכהנים אחרים, ואח"כ יש עזרת נשים ועזרת ישראל, וחצר המשכן וכל הפרטים, וכמו בהר סיני, וכמו שבהר סיני מי שנגש לפנים ממחיצתו מות יומת, כמו"כ אצל המשכן והזר הקרב יומת. וכבר ביארנו בשיעור לפרשת יתרו תשפ"ה, שנדב ואביהוא הוזהרו קודם מתן תורה בהר סיני שלא לפרוץ את ההר, ואזהרה זו חלה גם על המשכן שלא יפרצו לקדש הקדשים, שזה היינו הך לדעת הרמב"ן, וזה הוא מה שאמר משה שאמר הקב"ה בקרובי אקדש.

אבל מלבד כל זה מצינו ברמב"ן בפרשת תרומה שבעוד נקודה היה דמיון מלא בין מתן תורה בהר סיני ובין מתן תורה של המשכן, וז"ל הרמב"ן: כי כל דבור עם משה היה מן השמים ביום ונשמע מבין שני הכרובים כדרך ודבריו שמעת מתוך האש ועל כן היו שניהם זהב עכ"ל, כלומר שמכיון שבהר סיני ניתנה התורה מתוך האש, ממילא המשך קבלת התורה, שהיתה ע"י הכרובים שהיו באהל מועד היו צריכים להראות כמו אש, וצבע הזהב נראה כמו אש, ורק עי"ז היתה מתן תורה יכולה להתמשך מהר סיני למשכן.

והנה הרמב"ן לא מסביר להדיא מה היה קשה לו בזה שהכרובים היו מזהב, הלא הרבה מכלי המשכן היו מזהב, ומתחלה חשבתי שהוקשה לו למה רק בכרובים הם מזהב טהור בלי שום תערובת של עץ שטים כמו שהיה בארון ובשלחן, אבל א"א לומר כן דהרי גם המנורה נעשתה מזהב טהור בלי שום תערובת של עצי שטים. אבל מדברי הרמב"ן להלן בפרשת כי תשא [לב-ב] משמע שהוקשה לו מדוע היה אסור לערב בזה גם כסף וכמו שאומרת התורה סוף יתרו לא תעשו אתי אלהי כסף ואלהי זהב, ופירש"י בשם חז"ל שבא להזהיר על הכרובים שאתה עושה לעמוד אתי שלא יהיו של כסף שאם שניתם לשל כסף ה"ה לפני כאלהות, עכ"ל, וזה הוקשה לרמב"ן מדוע אסור שיהיו שום כסף בכרובים, ועי"ז הוא מיישב משום שהכרובים הוצרכו שיהיו דוקא מזהב משום שזה צבע אש, וזה ההמשך של מתן תורה בהר סיני שדבריו שמעת בתוך האש. ועכ"פ מבואר מהרמב"ן שרצה בדוקא להדגיש לנו את הנקודה שמתן תורה מוכרח לבא מתוך האש, ולכן אם נאמר שהמשכן הוא המשך של הר סיני, ממילא צריכים להדגיש את הנקודה שדברי ד' באים אלינו כאילו מתוך האש.³

והנה נעיין בזה שמדגיש הרמב"ן את ענין האש במתן תורה, דהנה מעמד הר סיני נכתב ונחקק בתורה פעמיים,

בפרשת יתרו במקורי ובפרשת ואתחנן במשנה תורה של משה, וענין זה של מתוך האש מוזכר בספר דברים בסכום כולל של ט"ז פעמים, בפרשת ואתחנן י"ב פעם [ד-יא, ד-יב, ד-טו, ד-לו (2), ד-ה, ה-ה, ה-ט, ה-כ, ה-כא, ה-כב, ה-כג, ועוד שלשה פעמים בפרשת עקב [ט-י, ט-טו, י-ד], ברוב הפעמים מוזכר שדברי ד' באו מתוך האש, ולפעמים מוזכר שההר היה בוער באש, ועוד פעם נוספת בפרשת זאת הברכה [לג-ב] שאומר משה מימינו אשדת למו, ועיי"ש ברש"י וראב"ע ורמב"ן שפירשו שהתורה ניתנה מתוך אש, וכידוע כל דבר שנזכר שוב ושוב הוא יותר חשוב כמו שרואים משיחתן של עבדי אבות שהאריכה התורה בסיפור הדברים, אבל ראה זה פלא, שבפרשת יתרו, שזה המקור מהקב"ה לענין מתן תורה, לא כתוב אפילו פעם אחת שדבר ד' בא מתוך האש, ורק פעם אחת נזכר ענין אש [יט-ית] והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ד' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד, ואח"כ [כ-טו] כתוב שהעם ראה את הלפידים ואת ההר עשן, וכן מצינו בסוף משפטים לאחר מתן תורה [ומראה כבוד ד' כאש אוכלת בראש ההר], אבל כל האריכות והתיאור המפחיד והמבהיל איך שדברי ד' באו מתוך האש הגדולה, ובער באש עד לב השמים, שהם מוזכרים בפרשת ואתחנן ועקב שוב ושוב, חסרים מסיפור התורה בפרשת יתרו, שזה דבר תמוה מעיקרו, ואעפ"כ אנו מוצאים בדברי הרמב"ן שכשנאמר הוא מוסר לדורות ובה להסביר לנו מה זה מתן תורה, א"א לדעתו לתאר מת"ת בלי להדגיש שוב ושוב שדברי ד' באו מתוך האש, ולכן הכרובים דוקא מזהב.

וענין זה מפורש עוד יותר אפילו להלכה, שבטור סי' מ"ז לגבי ברכת התורה אשר בחר כו' ונתן לנו את תורתו וז"ל יכוון שקרבנו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו את תורתו הקדושה וכו', הרי שזה כוונת הברכה ובהכרח שזה דבר עיקרי בכל ענין מתן תורה. ועיי"ש בלשון הב"ח שדקדק מאד ענין זה שהתורה ניתנה לנו מתוך האש ושה כוונת הברכה השניה, ולפי הסברו שם יוצא שמכיון שיש מצוה מיוחדת לזכור את מעמד הר סיני כמש"כ רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, וזה קאי על המעמד עצמו ולא רק על דברי תורה שנאמרו שם, לכן צריכים לזכור שהמעמד עצמו בא מתוך האש, ולכן צריכים לכוון בזה כמש"כ הטור, אבל לא הסביר לנו הב"ח לפ"ז מדוע מדגישה התורה את ענין האש בדוקא, וגם מדוע נזכר ענין זה דוקא בספר דברים ולא בספר שמות.

ובאמת הגמ' בברכות דף כ"ב ע"א לגבי תלמיד אחד שהיה בעל קרי והיה מגמגם בדברי תורה מחמת זה, ואמר לו ריב"ב פתח פיך ויארו דבריך שאין ד"ת מקבלין טומאה שנאמר [ירמיה כג] הלא כה דברי כאש נאם ד' מה אש אינו מקבל טומאה אף ד"ת אינן מקבלין טומאה, ועיי"ש, אבל זה קאי על דברי תורה בעצמן שיכול לדבר ד"ת עם טומאת הגוף, אבל זה

4. וכבר תמה שם רש"י מדוע מתאר את האש כעשן הכבשן אע"פ שבדברים כתוב שהוא בער באש עד לב השמים, ומה שתירץ רש"י שהכתוב כדי לשבר את האוזן מה שיכולה לשמוע, אבל תמוה שהרי בדברים כתוב עוד יותר מזה ומדוע לא נכתב שם באופן שהוא לשבר את האוזן, וצ"ב בדבריו.

3. וזה מתאים עם דברי הרמב"ן בעוד מקומות שבדבריו על ענין מתן תורה הוא מדגיש ומזכיר את הענין שמתן תורה בא מתוך האש [אף שאין לזה שום שייכות למה שהוא רוצה להסביר], עיין לדוגמא: ויקרא כג-לו [עצרת היא כו' ומנה ממנו מ"ט יום כו' וקדש יום שמיני כשמיני של חג כו' והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש וכו']; דברים ד-ט [שלא תשכח מעמד הר סיני כו' הקולות והלפידים את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש]; דברים לג-ב.

לא שייך למעמד הר סיני ודברי ד' שבאו מתוך האש, שהרי הגמ' לא ציינה לזה כלל.

והנה נחשוב קצת על ענין האש, שזה אחד מהיסודות שע"י נברא העולם, אש מים רוח עפר, והרי זה דבר שבונים על ידו, וזה ודאי שאש יכולה להיות דבר חיובי, זה יכול לחמם, זה יכול לבשל, זה יכול להאיר, אש יכולה לבנות כמו בכבשן האש שמייצרים ע"י כלי חרס וזכוכית, והיה לפ"ז אפשר להבין שהאש של מתן תורה והדברים הבאים מתוך האש מרמזים ומסמלים את בנין התורה ואת מתיקוּתה, את יעילות התורה, שהרי הבריא, שנבנתה באש, היתה תלויה ועומדת עד ו' סיון, שאם יקבלו ישראל את התורה, שבאה ע"י אש מוטב וכו'. וכעין שמצינו בגמ' שבברית של אלישע [תוס' חגיגה ט"ו] התנאים הקדושים לומדים תורה עד שירדה אש מן השמים והקיפה אותן כו' א"ל אבויה מה באתם לשרוף ביתי א"ל ח"ו אלא יושבין היינו וחוזרין ד"ת מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחין כנתינתן בסיני – לא באש ניתנו וכו', הרי שזה אש של בנין ושמחה, וה"ז כבנין בית המקדש השלישי שהוא בנין של אש, וכמו שאנו מתפללים ובאש אתה עתיד לבנותה, וזה כמו שאומרים בידיש 'א ברען', לומדים כמו אש להבה, כל זה מצד אחד, החיובי.

אבל ברור שאש ג"כ יכולה להיות דבר שלילי עד מאד [כמו שראינו בימינו], שזה יכול להיות אש של חורבן, אש ששורפת כל דבר טוב, אש שמענישה וכמו שהגיהנום מתואר אצלנו באופן של אש, אחד מד' מיתות ב"ד הוא מיתה ע"י שריפה, כי תצא אש ומצאה קוצים, ובאמת אנו רואים עכ"פ לפי דברי התוס' בשבת שהקשו קושית כל המפרשים מדוע הוצרכו לכפה עליהם הר כגיגית בו בזמן שכבר אמרו נעשה ונשמע? ותירצו התוס' שמא יהיו חוזרים בהם כשיראו את האש הגדולה. ומבואר מדבריהם שלא רק שהאש לא הועילה לקבלת התורה אלא אדרבה מחמת האש היה סיבה שיחזרו בהם מכוונתם הטובה של נעשה ונשמע, כלומר כאילו יש משהו מפחיד בקבלת התורה שעליהם להרתע ממנה, ופשוט שכיוונתם שהאש הגדולה בשעת קבלת התורה מרמזת לעונשים ולחורבנות שיכולים להגרם אם לא ישמרו ישראל את התורה, יש לנו פרשיות שלמות של תוכחה שבהם מתואר מה יקרה אם ח"ו לא ישמרו ישראל את התורה, כי אש קדחה באפי, כי אתה ד' באש הצת, והיום אנו יודעים שאין זה התראה בעלמא אלא זה מציאות שאנחנו עדיין סובלים ממנה.

ופשוט שאין כאן סתירה, שהאש של הר סיני ושל מתן תורה יכולה להיות שניהם, והכל תלוי במדרגת בני, שאם יקבלו את התורה וישמרוה ויתחממו לאורה, אז הרי האש תהיה אש של בנייה, אש חיובית שמחממת ומשמחת את כל העולם כולו בחמימות התורה, ואילו לא יקבלו ישראל את התורה אז האש מרמזת רח"ל מה יהיה, חורבן וגלות, וזה ברור.

ובזה טמון החילוק בין מה שמתואר בפרשת יתרו למה שמתואר בפרשת ואתחנן, בפרשת יתרו בלוחות הראשונות, אז פיתם הקב"ה שיקבלו את התורה משום שהם כעין ממלכת כהנים וגוי קדוש, זה רק ה"גזר", הם יהיה עם סגולה מעל העמים, התכנית האלקית היא שיקבלו את התורה, ויכנסו מיד לא"י וזה יהיה התכלית והמטרה, ממלכת כהנים וגוי קדוש, הם יגיעו למדרגת של לתקן עולם במלכות שכי וכל בני בשר יקראו

בשמך, כלל ישראל ישיגו את תכליתם וכל העולם יתקן ע"י, כך היא התכנית האלקית, ואין שום מהלך של חטא ולא של תשובה, בכלל לא מדברים להדיא שבנ"י יחטאו, זה כלה הנכנסת לחופה שלא מדברים על כשלון, ולא מדברים על חטא וחסרון, אלא הכל טוב ויפה ומברכים כל אחד שיזווגו יעלה יפה וכו', אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כולכם, הם היו אומרים לחיות לעולם, ולכן מקשטים את החופה בפרחים ובעשבים וחוגגים רק דברים טובים, וכמו שאנו עושים בשבועות. ולכן האש בפרשת יתרו מתוארת בתור ויעל עשנו כעשן הכבשן, זה אש שבונה, שמיצרת, שהיא ממשיכה את קיום העולם מששת ימי בראשית, דרך ו' סיון, עד היום הזה.

אבל אנו יודעים שלא כן היה, וסרו מהר מהדרך אשר ציוה אותם וחטאו בעגל והגיעו עד כדי שבירת הלוחות, וכלה בתוך חופתה נהיה ככלה שזינתה תוך חופתה, ואלפי מבני ישראל נהרגו מחמת חטא העגל, ואף ששבו בני ישראל בתשובה והסכימו לקבל על עצמם את עול הלוחות השניות אבל עכשיו הגישה היא לא כמו כלה שנכנסת לחופה אלא יותר כמו מחזיר גרושתו, עכשיו כבר שני הצדדים יודעים מה יכול לקרות אם התנאים לא יתקיימו, ועכשיו כורת הקב"ה ברית עם ישראל שמלבד שבודאי היא כוללת כל דבר טוב עם המתיקות של תורה והקשר המיוחד שבין ישראל להקב"ה, אבל עכשיו התנאים מפורשים הרבה יותר, הברית של הלוחות השניות כוללת כבר את התוכחה של פרשת בחוקתי [וכמו שמפורש ברמב"ן ריש בהר וז"ל וכשנתרצה הקב"ה למשה בלוחות שניות צוהו בברית חדשה שנאמר הנה אנכי כרת ברית כו' ורצה הקב"ה להחמיר עליהן בברית הזאת השנית שתהיה עליהם באלות ובקללות], שכל זה היה חסר בפרשת יתרו, זה לא הובלט ולא דברו על זה, אבל בפרשת ואתחנן משה מסביר לבנ"י שיש לנו הסתכלות חדשה על קבלת התורה, כלומר כאן הדגש הוא לא רק על ממלכת כהנים וגוי קדוש אלא כאן הדגש הוא על העונש ועל האש, שאנו צריכים להזהיר את הציבור שיש צד שני לקבלת התורה, זה בא באחריות מלאה. ולכן פשוט שתיבות "האש הגדולה" נזכרים בפרשת ואתחנן אבל לא בפרשת יתרו, ואדרבה בפרשת יתרו מתואר האש כעשן הכבשן, שזה דבר שיוצר ובונה והוא חיובי.

ולכן אפשר שהרמב"ן והטור מדגישים לנו את הבחירה ואת ההחלטה הגדולה של כלל ישראל בשעת מתן תורה, וזה דבר שאנו צריכים לחשוב עליו כל יום בברכת התורה, שאנו יכולים לבנות את העולם ע"י אש או ח"ו להיפך ע"י ביטול תורה וע"י ביטול שמירת התורה והמצוות.

והנה הדברים מפחידים מאד, שהרי לפ"ז יוצא שקבלת התורה בהר סיני בכוחה להביא עלינו כל מיני צרות ועונשים ובעיות גדולות שאנחנו סובלים מהם עד היום הזה, שהרי כל ההשמדות והגזירות והשוואות הם כולם מקבלת בני ישראל את התורה שניתנה לנו באש, באש השורפת ומכלה קוצים.

אבל באמת מלבד הכוחות הסותרים של כח הבניה וכח החורבן שישנן באש, שזה או כח זה או כח אחר, אבל ממבט ההשקפה היהודית יש באש עוד כח שלא שייך אצל הגוי אבל זה נוגע לכל אחד ואחד מאתנו, ואש זו מחריבה ובונה בפעולה אחת אבל לא במובן הנורמלי, והכוונה בזה ליסוד נפלא שלמדנו משלשה מרבתינו שהתכוונו לדבר אחד, ה"ה רבותינו

הגר"ח ברוח חיים בפ"ו מאבות [וכ"ה בנפח"ח ש"ד פל"א], וכע"ז כתב הח"ח בהקדמה לליקוטי הלכות עמ"ס זבחים [בהערה שמתחת לגליון] מדעת עצמו, וממש כעין זה ממש בבית הלוי דרוש טו, שכתבו לבאר מה שאיתא במשנה ריש פ"ו דאבות שכל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה כו' ואחד מהם הוא מכשרתו להיות צדיק, שפירשו רבותינו שמכשרתו הוא מלשון הכשר כלים, והח"ח מציין לפרשת מטות שמפורש בתורה שיש פרשה של הגעלה ויש פרשה של ליבון באש, זאת חקת התורה גו' כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר גו' וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים, וצ"ע מדוע זה חק הלא זה דבר המסתבר מאד, שאם נבלע ע"י אש שזה יוצא ע"י אש ואם נבלע ע"י מים שיצא ע"י מים שזה הכשר של הגעלה, והביאור בפנימיות הדבר שהרי כל אחד חוטא, אבל התורה נמשלת למים וכמו שמי המקוה מעלין את האדם מטומאתו ע"י טבילה וברגע אחד נטהר, כן הוא כח התורה להסיר הטומאה שבאה על האדם מחמת חטאו, אבל לפעמים נקבע החטא בגוף האדם באופן יותר עמוק, וכגון שחזר על חטאו כמה פעמים וממילא הטומאה חודרת בו באופן עמוק יותר, או שתאות היצה"ר בערה בו באש עד שנכנס טומאת העבירה לתוך עצמותיו ממש, ולכן הוא צריך ליבון חמור שזה יכול להעשות רק ע"י אש, כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש, וזה חק התורה.

ועיין בבית הלוי שכותב ששמע ענין זה [אולי מהח"ת] והוסיף שזה דרך התורה, שכאשר יחטא האדם, צריך תיכף ומיד להתוודות על חטאו, ואח"כ מיד לאחר הווידיה הוא צריך לשבת וללמוד תורה, והלימוד הזה הוא הלא דברי כאש נאום ד' וזה ההכשר, זה הליבון, ואחר הסדר הזה הוא כלא חטא, זה כח האש של תורה.

ולפ"ז י"ל שהאש הגדולה של מתן תורה לאו דוקא היתה רק אש של בנין או של חורבן, אלא היא היתה אש של הכשר, שבכדי שיתעלו לדרגת הקדושה שיהיו ראויים לקבלת התורה, מקודם טבלו במים [וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם, ופירש ראב"ע שוקדשתם זה וירחצו במים, והנשים טבלו ביום השלישי וכדאיתא ברש"י בשם חז"ל במסכת שבת], ולכן אח"כ לא נגשו אל אשה שלשה ימים, זה היה הגעלה, אבל אח"כ בשעת מתן תורה עברו תהליך של ליבון, נכנסו לכור הברזל של הר סיני, והאש הזו צירפה אותם, כעשן הכבשן שמצרף ומוציא את הפסולת מהזהב, ואז זכו להיות מקבלי התורה. ומאז נקבע בכלל ישראל שכל פעם שיחטאו יוכלו לטהר את עצמם ע"י כח התורה שניתן באש, שניתן הכח בתורה שתהיה אש מלבנת, איש מכשרת, אש שמכשירה אותו להיות צדיק.

ולפ"ז נראה שכח ההכשר של האש שבא לאחר שחטא האדם ע"י הרתחת דמו ע"י האש של תאוה, יש רק עצה אחד לזה, וכמו שבראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, כמו כן יש יצה"ר כזה שמפעפע כאש בעצמותיו של האדם והתבלין לזה הוא רק תורה של אש, אולי לא מספיק לאדם כזה סתם תלמוד תורה, אבל הוא צריך ללמוד עם ריתחא דאורייתא, זה תורה עם אש והאש שהיתה בסיני יורדת על המשתתפים בפלפול של תורה כזה, ורק תורה כזה מכשרת ומלבנת את האדם מהשפעת

האש של היצה"ר, כבולעו כך פולטו, אם החטא נכנס ע"י אש, רק ההכשר של אש התורה יכולה לנקות ולטהר את האדם מפגעי החטא. ואולי יש להוסיף שאש ליבון חמור צריך להיות באש גדולה כ"כ עד שניצוצות ניתזין ממנה, זה התיאור של האש המכשרת, וכמו כן צריך להיות התלמוד תורה, עם ריתחא דאורייתא, עד שניצוצות ניתזין ממנו, כלומר צריך להיות בהבנה ולחדור לעומק הסוגיא.

ולפ"ז מובן הכל, אף שהאש מסמלת את העונש והחורבן, אבל יש תחליף לזה, במקום עונש יכול להיות הכשר, שאש התורה יכולה להכשיר את האדם מהחטא עד כדי כך ששוב לא יצטרך לעבור בעונשי האש הגדולה, אלא האש עצמה היא הליבון, וההלכה היא שאפילו כלי חרס שאי אפשר להעביר באש, אבל אם משימים אותו בכבשן שזה אש גדולה מאד שזה מהני אפילו לכלי חרס, ולפ"ז אש התורה יכולה להחריב, כלומר לצרף ולעקור את החטא מהאדם, ועי"ז הוא בונה אותו מחדש ועכשיו הוא כמו כלי חדש שהוא טהור וקדוש ע"י כח ההכשרה, והרי האש הזו מכשירתו להיות צדיק. וזה גם הביאור בכור הברזל של מצרים, שזה היה מצרף את בני ישראל ומכשירם למתן תורה. ולכן באמת לא חזרו בהם כאשר ראו את האש הגדולה, שהבינו שהאש הוא לא מחריבה אלא מכשירה, ואת האש ההיא הבינו גם בפרשת יתרו ולכן כתוב שם שהר סיני עשן כולו מפני אשר ירד ד' עליו באש ויעל עשנו כעשן הכבשן, כלומר אש הבונה והמיצרת, אש המכשירה אפילו מה שנטמא ונטרף באופן קשה מאד.

והנה המלבי"ם [משלי יז ג] מבאר שיש בענין זה הבדל בין כסף לזהב. את סיגי הכסף קל יותר לברר ולהפריד מהכסף מאשר את סיגי הזהב, שהוא יקר יותר. הוא מבאר בכך את הכתוב [משלי שם]: מִצָּרְף לְכֶסֶף וְכֹהרֵי לְזָהָב, וּבִתְנֵן לְבוֹת ד'. וכותב כך: הכסף, כדי לברר ממנו הסיג צריך מצרף, והזהב היקר יותר, סיגיו דבוקים בו יותר, ולהפרידם ולזקקם צריך כור, שהיא אש גדולה יותר. ולפ"ז י"ל שלזה כיון הרמב"ן במש"כ שהכרובים עשויים זהב משום שזה מסמל את האש, והיינו לפ"מ שלמדונו רבותינו שהאש של הר סיני באה להכשירם ולצרפם, הם נכנסו בכור הברזל גדול מאד בהר סיני, ומכיון שהם כמו זהב שהוא יקר יותר יש בו סיגים יותר, ולכן בכדי לזכור את זה נעשו הכרובים במין זהב, וזה מזכיר לנו את אש הר סיני. [ואולי מטעם זה אסור שיהיה כסף בכרובים, דזה מפחית מכח האש של הכרובים שבכוחם לצרף את האדם אפילו מהסיגים של הזהב ולא דוקא של הכסף].

ולפ"ז י"ל דאם פגע בכ מנוול זה משכחו לביהמ"ד אם אכן הוא נמוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר הלא דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע, דלפי פשוטו הוא כמש"כ רש"י שאם היצה"ר מתגרה כך שאז הדרך לעצור אותו הוא למשוך אותו לביהמ"ד, שזה יבטל הרהורי עבירה, אבל לפמש"כ י"ל שאם פגע מנוול זה היינו שכבר נכשלת בעבירה, אבל התיקון לזה הוא ללכת לביהמ"ד ולהכשיר את האדם מטומאתו ופגם העבירה, וזה עושים ע"י תלמוד תורה שהוא כאש ויכול לפוצץ סלע, ודו"ק היטב.